

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА імені О. М. БЕКЕТОВА

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

до проведення практичних занять та організації самостійної роботи
з навчальної дисципліни

«МЕНЕДЖМЕНТ І АДМІНІСТРУВАННЯ
(ТЕОРІЯ ОРГАНІЗАЦІЇ)»

*(для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти всіх форм
навчання зі спеціальності 073 – Менеджмент)*

Харків
ХНУМГ ім. О. М. Бекетова
2024

Методичні рекомендації до проведення практичних занять та організації самостійної роботи з навчальної дисципліни «Менеджмент і адміністрування (Теорія організації)» (для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти всіх форм навчання зі спеціальності 073 – Менеджмент) / Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова ; уклад. : А. Б. Швед. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2024. – 20 с.

Укладач: канд. екон. наук, доц. А. Б Швед

Рецензент

Н. О. Кондратенко, доктор економічних наук, професор, професор кафедри менеджменту і публічного адміністрування Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова

Рекомендовано кафедрою менеджменту і публічного адміністрування, протокол № 1 від 20 серпня 2024 р.

ЗМІСТ

Вступ.....	4
1 Мета, предмет і завдання дисципліни.....	5
2 Порядок проведення практичних занять.....	7
3 Організація самостійної роботи здобувачів.....	12
Список рекомендованої літератури.....	19

ВСТУП

Навчальна дисципліна «Менеджмент і адміністрування (Теорія організації)» викладається здобувачам, які навчаються за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти, спеціальністю 073 – Менеджмент і має на меті формування у здобувачів розуміння концептуальних основ організації, її структури та функціонування, що дозволить їм ефективно планувати, організовувати та контролювати діяльність організацій у різних сферах.

Предметом вивчення дисципліни є теоретичні засади організації, її елементи та принципи, а також основні теорії та моделі, що визначають функціонування організацій. Здобувачі ознайомляться з ключовими аспектами розвитку організацій, їх внутрішнього і зовнішнього середовища, а також із механізмами, які забезпечують їхню адаптацію до змін у соціально-економічному контексті.

Методичні рекомендації створені з метою забезпечення глибокого розуміння теорії організації, яка охоплює не лише історичні та сучасні підходи, а й практичні аспекти функціонування організацій, що дозволить здобувачам сформулювати цілісне уявлення про динаміку організаційних процесів та їхній вплив на досягнення стратегічних цілей.

Вони охоплюють ключові аспекти теорії організації, від історичних концепцій до сучасних підходів та технологій управління, що дозволить здобувачам отримати комплексне уявлення про цю галузь знань та вміти успішно застосовувати отримані знання на практиці.

Набуті знання та розуміння під час вивчення дисципліни стануть невід'ємною частиною професійного зростання та успіху у сфері менеджменту, надаючи здобувачам відмінну підготовку для подальших викликів і завдань у сфері теорії організації.

1 МЕТА, ПРЕДМЕТ І ЗАВДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Метою викладання навчальної дисципліни «Менеджмент і адміністрування (Теорія організації)» формування сучасного, на основі системного підходу, світогляду щодо створення, функціонування й еволюції організацій, як об'єкту управління, а також розвиток навичок, необхідних для ефективного управління та адаптації організацій до викликів сучасності.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Менеджмент і адміністрування (Теорія організації)» є:

- дослідження основних категорій та принципів організації;
- обґрунтування ролі адміністрації та менеджера-адміністратора в системі менеджменту;
- вивчення теорій та моделей, що визначають функціонування організацій;
- вивчення етапів розвитку організації та механізмів підтримання її стабільності;
- формування вмінь щодо оцінки впливу зовнішнього і внутрішнього середовища на організацію;
- розвиток навичок організаційного проектування та управління організаційною культурою.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач повинен:

а) знати:

- основні теоретичні концепції організації та їх застосування;
- закони та принципи організації, що регулюють її діяльність;
- етапи розвитку організації та їх характеристику;

б) вміти:

- застосовувати теоретичні знання в практичних ситуаціях, пов'язаних з управлінням організацією;
- аналізувати організаційні структури та процеси для підвищення їх ефективності;

– формувати стратегії розвитку організацій з урахуванням зовнішніх і внутрішніх факторів;

в) мати компетентності:

– оцінювання та аналізу організаційних процесів;
– розробки стратегії розвитку організацій;
– формування позитивної організаційної культури, що сприяє ефективній роботі команди.

Таким чином, навчальна дисципліна «Менеджмент і адміністрування (Теорія організації)» є важливим елементом підготовки майбутніх фахівців у сфері управління. Вона не лише формує теоретичні знання про організаційні структури та процеси, а й розвиває практичні навички, необхідні для ефективного управління в умовах сучасного бізнес-середовища. Успішне освоєння матеріалу дисципліни дозволяє здобувачам глибше зрозуміти механізми функціонування організацій, їх адаптацію до змін, а також забезпечує підготовку до вирішення реальних управлінських завдань. У результаті, здобувачі отримують не лише знання, а й компетенції, що сприяють їх професійному розвитку та успішній кар'єрі у сфері менеджменту.

2 ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Змістовий модуль 1 Загальна теорія організації

Тема 1 Методологічні засади теорії організації

Під час проведення семінару здобувачі під керівництвом викладача обговорюють такі питання:

1. Сутність поняття «організація».
2. Закони організації.
3. Принципи організації. Групування принципів.
4. Етапи розвитку організації: зародження, зростання, зрілості, старіння.
5. Збереження рівноваги організації та її цілісності.

Обсяг заняття в аудиторних годинах: 8 год (денна форма навчання);
1 год (заочна форма навчання).

Тема 2 Основні організаційні теорії та моделі

Під час проведення семінару здобувачі під керівництвом викладача обговорюють такі питання:

1. Організаційні теорії.
2. Еволюція теоретичних концепцій організації.
3. Сутність і значення процесу адміністративного менеджменту.
4. Основні моделі організацій: органічна та механістична моделі.
5. Сучасна організаційна парадигма: сутність, значення, зміст, практична спрямованість.

Обсяг заняття в аудиторних годинах: 8 год (денна форма навчання);
1 год (заочна форма навчання).

Змістовий модуль 2 Функціонування організації

Тема 3 Організація як система

Під час проведення семінару здобувачі під керівництвом викладача обговорюють такі питання:

1. Формування системних уявлень: Платон, Аристотель, Кант, А. Сміт.
2. Системний підхід (погляд).
3. Стан системи, властивості системи, поведінка системи, дія, подія.
4. Будова систем: підсистема, елемент, структура, зв'язок.
5. Класифікація систем.
6. Типологія організацій.

Обсяг заняття в аудиторних годинах: 4 год (денна форма навчання); 0,5 год (заочна форма навчання).

Тема 4 Організація як соціум

Під час проведення семінару здобувачі під керівництвом викладача обговорюють такі питання:

1. Соціальна організація і соціальна спільність.
2. Людина як елемент соціальної системи.
3. Активність і опірність соціальної організації.
4. Загальні риси соціальної організації.
5. Основні види соціальних організацій: формальна й неформальна організації.

Обсяг заняття в аудиторних годинах: 4 год (денна форма навчання); 0,5 год (заочна форма навчання).

Тема 5 Організаційний процес

Під час проведення семінару здобувачі під керівництвом викладача обговорюють такі питання:

1. Організаційна діяльність.

2. Альтернативні парадигми організаційного процесу.

3. Принципи управління: принцип розімкненого управління; принцип розімкненого управління з компенсацією обурень; принцип замкненого управління; принцип однократного управління

4. Оптимізація управління.

5. Методи управління: детермінований метод управління; програмно-цільовий метод управління; ціннісно-орієнтований метод управління.

Обсяг заняття в аудиторних годинах: 4 год (денна форма навчання); 0,5 год (заочна форма навчання).

Тема 6 Самоорганізація

Під час проведення семінару здобувачі під керівництвом викладача обговорюють такі питання:

1. Природно наукові засади синергетики.

2. Самоорганізація як ґрунтовний процес природи.

3. Сутнісний зміст синергетики.

4. Синергетична концепція самоорганізації.

5. Аттрактори, біфуркація, фрактали, детермінований хаос.

6. Процеси самоорганізації.

7. Принципи самоорганізації: принцип від'ємного зворотного зв'язку; принцип позитивного зворотного зв'язку.

8. Гнучкість організації.

9. Сталість організації.

10. Несталий стан системи.

Обсяг заняття в аудиторних годинах: 4 год (денна форма навчання); 0,5 год (заочна форма навчання).

Змістовий модуль 3 Розвиток організації

Тема 7 Зовнішнє й внутрішнє середовище організації

Під час проведення семінару здобувачі під керівництвом викладача обговорюють такі питання:

1. Внутрішнє середовище організації.
2. Змінні всередині організації (внутрішні фактори): цілі, завдання, структура, технологія, люди.
3. Культура та імідж організації як її внутрішні фактори.
4. Взаємозв'язок внутрішніх факторів.
5. Зовнішнє середовище організації.
6. Мікрооточення (фактори зовнішнього середовища безпосереднього впливу).
7. Макрооточення (фактори зовнішнього середовища опосередкованого впливу).
8. Методи дослідження внутрішнього середовища.
9. Методи дослідження зовнішнього середовища.
10. Взаємозв'язок факторів зовнішнього та внутрішнього середовища організації.

Обсяг заняття в аудиторних годинах: 5 год (денна форма навчання);
1 год (заочна форма навчання).

Тема 8 Організаційне проєктування

Під час проведення семінару здобувачі під керівництвом викладача обговорюють такі питання:

1. Організаційна форма управління.
2. Сутність та етапи організаційного проєктування.
3. Переваги та недоліки традиційних організаційних форм управління.
4. Переваги та недоліки адаптивних організаційних форм управління.
5. Основні методологічні принципи проєктування організаційних форм управління.

6. Методи проєктування організаційних форм управління.
7. Процес проєктування організаційних форм управління.
8. Оцінка ефективності організаційних форм управління.
9. Підходи до оцінки ефективності організаційних форм управління.
10. Показники оцінки ефективності.

Обсяг заняття в аудиторних годинах: 6 год (денна форма навчання);
0,5 год (заочна форма навчання).

Тема 9 Культура організації

Під час проведення семінару здобувачі під керівництвом викладача обговорюють такі питання:

1. Зміст понять «культура» і «організаційна культура».
2. Концептуальні підходи до формування організаційної культури.
3. Моделі організаційної культури.
4. Характеристики організаційної культури.
5. Типологія організаційних культур.

Обсяг заняття в аудиторних годинах: 5 год (денна форма навчання);
0,5 год (заочна форма навчання).

3 ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ

Ефективність професійної підготовки майбутніх фахівців полягає в діалектичній єдності процесу навчання і виховання, забезпеченні тісного взаємозв'язку професійного навчання з практикою. З цих позицій особливої ролі набуває проблема теоретичного обґрунтування та експериментального апробування відповідних педагогічних технологій щодо організації самостійної роботи здобувачів.

Самостійна робота здобувачів виступає специфічним видом діяльності навчання, згідно з яким заплановані завдання виконуються здобувачами під методичним керівництвом викладача, але без його особистої участі.

Головною метою самостійної роботи здобувача є засвоєння навчальної програми шляхом закріплення, поглиблення та систематизації набутих теоретичних знань та набуття навичок роботи з навчальною і науково-методичною літературою, вміння вільно орієнтуватись в інформаційному просторі.

Незважаючи на те, що формування значної кількості компетенцій з навчальної дисципліни «Менеджмент і адміністрування (Теорія організації)» здійснюється під час аудиторних занять, ряд компетенцій набувається здобувачами у ході виконання самостійної роботи.

Самостійна робота включає різні аспекти діяльності: це і підготовка до лекцій та семінарських занять тощо. Готуючись до лекції, здобувач повинен повторити попередній матеріал, а також самостійно опрацювати той, який не був розглянутий раніше. Підготовка та написання доповідей виступає важливою формою самостійної роботи здобувачів. Працюючи над доповіддю, здобувач повинен проявити власну ініціативу та самостійність під час вибору літературних та наукових джерел, проведенні спостережень та інших методів дослідження, у складанні плану реферату (доповіді) та їхнього оформлення. Це необхідно не тільки для вміння самостійно працювати з науковими джерелами, а й для розвитку психологічної культури та мовлення студентської молоді.

Перед виконанням самостійної роботи здобувач повинен опрацювати матеріал лекції.

Для виконання самостійної роботи здобувачі забезпечуються такими навчально-методичними засобами, необхідними для вивчення навчальної дисципліни:

- робочою програмою дисципліни, яка розроблена на підставі нормативної програми Міністерства освіти і науки України;

- конспектом лекцій з навчальної дисципліни; методичними рекомендаціями для виконання практичних завдань з дисципліни та для вирішення завдань під час розроблення конкретних реальних ситуацій;

- опорно-логічним конспектом лекцій, який надається викладачем у вигляді мультимедійних лекцій, які розміщені на сайті дистанційного навчання ХНУМГ ім. О. М. Бекетова.

Для самостійного опрацювання здобувачам також рекомендується спеціальна література, періодичні видання, а також посилання на інформаційні джерела мережі «Інтернет».

Навчальний час, відведений для самостійної роботи здобувача, регламентується навчальним планом. Співвідношення обсягів аудиторних занять і самостійної роботи здобувачів визначається з урахуванням специфіки та змісту конкретної навчальної дисципліни, її місця, значення і дидактичної мети в реалізації освітньо-професійної програми, а також питомої ваги в навчальному процесі практичних, семінарських і лабораторних занять.

Самостійна робота здобувача може бути ефективною лише за наявності контролю з боку викладача. Основними формами контролю за самостійною роботою здобувачів є: поточний контроль знань, модульний контроль, семестровий, тестування, аналіз індивідуальних та групових завдань, розв'язування задач, заслуховування реферативних виступів, обговорення конкретних проблем, визначених самостійною роботою. Особливе значення для здійснення контролю за виконанням здобувачами самостійної роботи мають консультації.

Організація самостійної роботи здобувачів є невід'ємною складовою процесу їх професійної підготовки, що суттєво впливає на формування теоретичних знань та практичних навичок. Вона забезпечує можливість здобувачам активно залучатися до навчального процесу, сприяючи розвитку самостійності, відповідальності та критичного мислення. Завдяки організації самостійної роботи здобувачі мають можливість поглиблювати свої знання, розвивати навички роботи з науковою та навчальною літературою, а також здобувати досвід у застосуванні теоретичних знань на практиці.

Навчальна дисципліна складається з 9 тем. Конкретні рекомендації з вивчення кожної з них, перелік питань для самоконтролю, завдання, форми контролю і рекомендована література викладені у методичних рекомендаціях, разом із тим не можна обмежуватись вивченням тільки наведених джерел.

Змістовий модуль 1 Загальна теорія організації

Тема 1 Методологічні засади теорії організації

Питання для самостійного вивчення

1. Закони функціонування (статичні) організації: закон композиції, закон пропорційності, закон найменших.
2. Закони розвитку (динамічні) організації: закон онтогенезу (перетворення), закон синергії, закон інформованості-упорядкованості, закон єдності аналізу й синтезу, закон самозбереження.
3. Визначення критеріїв оцінки ефективності організації.
4. Вплив технологічних новацій на організаційні структури.
5. Значення адаптації в управлінні організаціями в умовах невизначеності.
6. Взаємозв'язок між стратегією організації та її структурою.
7. Проблеми та виклики, що виникають на етапі старіння організації.
8. Методи аналізу організаційних структур.

Тема 2 Основні організаційні теорії та моделі

Питання для самостійного вивчення

1. Біхевіоризм і його вплив на організаційні теорії.
2. Структурні елементи організації: формальні та неформальні.
3. Вплив глобалізації на організаційні теорії.
4. Роль технологій у розвитку організаційних теорій та моделей.
5. Сучасна організаційна парадигма: сутність, значення, зміст, практична спрямованість.
6. Тектологія О. Богданова.

Змістовий модуль 2 Функціонування організації

Тема 3 Організація як система

Питання для самостійного вивчення

1. Системність як загальна властивість матерії.
2. Атрибути зв'язку: спрямованість, сила, характер.
3. Загальна класифікація: абстрактні системи; конкретні системи; відкриті системи; закриті системи; динамічні системи; адаптивні системи; ієрархічні системи, їх характеристики.
4. Класифікація за ознаками: за походженням; за описом змінних; за способом управління; за типом операторів.
5. Аспекти організаційного порядку.
6. Класифікація організацій за ознаками: класифікація за принципами управління; класифікація за функціональними ознаками; класифікація за ознакою реалізації суспільних функцій; класифікація за ознакою визначення цілі (ціннісно-орієнтовані організації; організації, які формують власні цілі; цілескеровані організації; цілеспрямовані організації; цілеорієнтовані організації; цілепридатні організації; паразитичні організації).
7. Роль динамічних і адаптивних систем у сучасному управлінні.
8. Вплив паразитичних організацій на економічну систему та суспільство.

Тема 4 Організація як соціум

Питання для самостійного вивчення

1. Механізми регулювання (регулятори) у соціальних системах: цільова управлінська дія, саморегуляція (самоуправління), організаційний порядок.
2. Саморегуляція та самоуправління в соціальних системах.
3. Цільова управлінська дія як один із регуляторів у соціальних організаціях.
4. Організаційний порядок та його роль у функціонуванні соціальних організацій.
5. Взаємозв'язок між соціальною організацією та її членами.
6. Динаміка взаємодії між формальними та неформальними структурами в соціальних організаціях.
7. Значення соціальних норм і правил для функціонування організацій.

Тема 5 Організаційний процес

Питання для самостійного вивчення

1. Система управління: кібернетичний підхід.
2. Адаптивні системи.
3. Критерії оцінки ефективності організаційного процесу.
4. Проблеми та бар'єри, що виникають під час реалізації організаційних процесів.
5. Зв'язок між організаційним процесом і стратегією управління.
6. Використання системного підходу для аналізу організаційного процесу.
7. Психологічні аспекти управлінських процесів у організаціях.

Тема 6 Самоорганізація

Питання для самостійного вивчення

1. Ентропія.
2. Антиентропійна спрямованість самоорганізації.
3. Основні положення синергетичної концепції самоорганізації.

4. Необерненість і неповторюваність самоорганізації.
5. Спонтанність і випадковість.
6. Гнучкість процесу: гнучкість орієнтації й реалізації.
7. Гнучкість системи: фактори й результати гнучкості системи.
8. Виробнича гнучкість: фактори та функціональні й структурні ознаки виробничої гнучкості.
9. Статична й динамічна сталість.
10. Типи сталості: внутрішня, зовнішня й спадкова сталості; кількісна й структурна сталості.
11. Несталий стан системи.
12. Сталість і управління змінами.

Змістовий модуль 3 Розвиток організації

Тема 7 Зовнішнє й внутрішнє середовище організації

Питання для самостійного вивчення

1. Вплив місії та цілей на формування внутрішнього середовища.
2. Особливості управління людськими ресурсами в контексті внутрішнього середовища.
3. Аналіз стейкхолдерів як елементу мікрооточення організації.
4. Сучасні методи оцінки зовнішнього середовища.
5. Механізми адаптації організації до змін у зовнішньому середовищі.
6. Вплив корпоративної етики на внутрішнє середовище організації.
7. Роль стратегічного планування в управлінні зовнішнім середовищем.
8. Соціально-політичні фактори у макрооточенні організації та їхній вплив на прийняття рішень.
9. Управління змінами у внутрішньому середовищі під впливом зовнішніх факторів.
10. Методи ідентифікації сильних і слабких сторін внутрішнього середовища.

Тема 8 Організаційне проектування

Питання для самостійного вивчення

1. Концептуальні терміни: відносини; децентралізація; стратегія; структура; виробнича структура; технологічна структура; зв'язок; структура управління; ланка управління; рівень управління.
2. Теоретичні засади створення й розвитку організаційних форм управління.
3. Методологія проектування організаційних форм управління.
4. Концептуальні підходи до проектування організаційних форм управління.
5. Технологія проектування організаційних форм управління.
6. Методика розрахунку основних коефіцієнтів: ефективності організаційних форм управління; ланковості; територіальної концентрації; дублювання функцій; надійності системи управління; централізації (децентралізації) функцій; ефективності використання інформації.
7. Криза парадигми традиційного менеджменту.
8. Перспективи розвитку організаційних утворень.

Тема 9 Культура організації

Питання для самостійного вивчення

1. Громадянська й корпоративна культури.
2. Визначальні фактори культури організації.
3. Підходи до типізації організаційних культур: факторні моделі цінностей; менталітет і організаційна культура; фундаментальні вірування та цінності; ставлення до часу; конкуруючі цінності.
4. Характеристика типів культури за ознакою конкуруючих цінностей: кланом, ієрархічна (бюрократична), ринкова та адхократична культури.
5. Сучасна українська організаційна культура: джерела та основний зміст.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Blomberg J. Organization Theory : Management and Leadership Analysis. UK : SAGE Publications, 2020.
2. Hatch M. J. Organization Theory : Modern, Symbolic, and Postmodern Perspectives. UK : Oxford University Press, 2018.
3. Бородіна О. А. Теорія організації : навч. посіб. / О. А. Бородіна, Я. О. Ходова ; за заг. ред. О. А. Бородіної. – Маріуполь : ПДТУ, 2015. – 84 с.
4. Гордієнко Л. Ю. Теорія організації : навч. посіб. / Л. Ю. Гордієнко. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2016. – 216 с.
5. Горьовий В. П. Менеджмент і адміністрування. Практикум : навч. посіб. / В. П. Горьовий, О. П. Гоголя, Г. А. Харченко. – Київ : ЦП «Компринт», 2018. – 305 с.
6. Михаліцька Н. Я. Теорія організації : навч. посіб. / Н. Я. Михаліцька, М. Р. Верескля, В. С. Михаліцький. – Львів : ЛьвДУВС, 2019. – 320 с.
7. Монастирський Г. Л. Теорія організації : підручник / Г. Л. Монастирський. – 2-е вид., доповн. і переробл. – Тернопіль : ЗУНУ, 2020. – 329 с.
8. Рижакова Г. М. Теорія організації : навч. посіб. / Г. М. Рижакова, Х. М. Чуприна. – Київ : КНУБА, 2023. – 200 с.
9. Стільник В. В. Теорія організації : конспект лекцій / В. В. Стільник, Н. Є. Зінгаєва. – Миколаїв : МНАУ, 2019. – 102 с.
10. Управління організацією : навч. посіб. / [Т. І. Балановська та ін.]. – Київ : ФОП Ямчинський О. В., 2021. – 464 с.

Електронне навчальне видання

Методичні рекомендації

до проведення практичних занять та організації самостійної роботи
з навчальної дисципліни

**«МЕНЕДЖМЕНТ І АДМІНІСТРУВАННЯ
(ТЕОРІЯ ОРГАНІЗАЦІЇ)»**

*(для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти всіх форм
навчання зі спеціальності 073 – Менеджмент)*

Укладач **ШВЕД** Аліна Борисівна

Відповідальний за випуск *М. А. Браташ*
За авторською редакцією
Комп'ютерне верстання *А. Б. Швед*

План 2024, поз. 325М

Підп. до друку 15.11.2024 Формат 60 × 84/16.
Ум. друк. арк. 1,2.

Видавець і виготовлювач:
Харківський національний університет
міського господарства імені О. М. Бекетова,
вул. Черноглазівська (Маршала Бажанова), 17, Харків, 61002.
Електронна адреса: office@kname.edu.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:
ДК № 5328 від 11.04.2017.